

STRESZCZENIE

Monastycyzm stanowi wyraz nonkonformistycznego dążenia do maksymalistycznej realizacji nauki ewangelicznej i sprzeciw wobec egoistycznych i konsumpcyjnych tendencji świeckiego życia. Jest on pełnym samowyrzeczeniem i całkowitym poświęceniem siebie w nieustannym dążeniu do życia z Bogiem i dla Boga. Zadanie mnichów w Kościele polega na podtrzymywaniu w innych wiernych tego samego pragnienia Boga, na walce o zbawienie i uzdrowienie ich dusz oraz o przywrócenie zdrowych – nie wypaczonych grzechem – relacji z Bogiem, innymi ludźmi i światem przyrody.

Rozprawa składa się z siedmiu rozdziałów. W pierwszym omówiono postacie, grupy i postawy będące w czasach Starego Testamentu niejako zwiastunami idei monastycyzmu i jego niektórych przejawów. Przedstawiono także osoby i grupy w Nowym Testamencie, które stanowią wzór i inspirację tak dla życia monastycznego poszczególnych mnichów, jak i wspólnot monastycznych. Zaprezentowano pokrótce historię wschodniego monastycyzmu, z uwzględnieniem najważniejszych jego założycieli i przedstawicieli oraz głównych ośrodków monastycznych na terenach Imperium Bizantyjskiego – Egiptu, Palestyny, Syrii, Konstantynopola, po czym krótką informację o monastycyzmie greckim (szczególnie o Świętej Górze Atos) i rosyjskim, na ile jeden i drugi wywierał, i wywiera nadal, wpływ na całokształt życia monastycznego.

Rozdział drugi dotyczy biblijnych i dogmatycznych podstaw prawosławnego monastycyzmu. Przeanalizowano tu prawosławne pojmowanie idei obrazu i podobieństwa Bożego w człowieku i jego implikacje dla życia monastycznego, upadek pierwszych ludzi i jego duchowe konsekwencje dla całego rodzaju ludzkiego, zagadnienie Bożej łaski i wolnej woli oraz ich synergii – pojęcia zasadnicze dla prawosławnego ascetyzmu.

W rozdziale trzecim wymieniono kluczowe elementy duchowości prawosławnej. Życie duchowe chrześcijanina to przejaw działania Ducha Świętego w życiu człowieka, to także życie w Chrystusie. Monastycyzm prawosławny swój charakter zawdzięcza duchowości prawosławnej, ale także w znacznej mierze tę duchowość, we wszystkich jej przejawach, kształtuje, stanowi jej wzorzec i natchnienie. W tym rozdziale przedstawiono także wymiar paschalny i eschatologiczny tej duchowości oraz związane z nim życie liturgiczne, posty i kult ikon. Omówiona została kwestia pokornej miłości i służenia bliźniemu w życiu codziennym, wypływająca z nauki ewangelicznej, jak również wewnętrzna wolność wiernych będąca cechą charakterystyczną prawosławnej duchowości.

Rozdział czwarty poświęcono prawosławnej ascetyce i mistyce. Prawosławny monastycyzm to życie ascetyczne, ale w wyjątkowych przypadkach także życie prowadzące do widzeń mistycznych, do poznania Boga. W istocie, oba zagadnienia – asceza i mistyka – są ze sobą ściśle związane i wzajemnie od siebie zależą. Asceza jest nieodzownym warunkiem do osiągnięcia poziomu mistycznego widzenia. Przedstawiono tu cechy charakterystyczne wyróżniające mistykę prawosławną.

W rozdziale piątym przeanalizowano właściwości życia monastycznego, a mianowicie wyrzeczenie się świata, dziewictwo, posłuszeństwo, ubóstwo, ascezę cielesną, modlitwę i nabożeństwa oraz walkę z namiętnościami. Szczególną rolę w życiu modlitewnym mnicha, ale i walce z myślami i namiętnościami zajmuje modlitwa Jezusowa, która odmawiana jest zarówno jako reguła modlitewna, jej część, w niektórych przypadkach jako nabożeństwo, ale też powinna być odmawiana przez cały czas, wręcz nieustannie.

Rozdział szósty dotyczy trzech głównych form organizacji życia monastycznego, a mianowicie anachoretyzmu, semi-anachoretyzmu i cenobityzmu. Cenobityzm omówiono na podstawie znanych reguł św. św. Bazylego Wielkiego, Pachomiusza Wielkiego, Jana Kasjana, Teodora Studyty.

W rozdziale siódmym zaprezentowano rolę monastycyzmu w życiu Kościoła prawosławnego. Monaster jest przede wszystkim szpitalem dla duszy człowieka – zarówno tego, który przychodzi, by zostać w nim na zawsze jako członek wspólnoty, jak i tych ludzi, którzy szukają w nim lekarstwa na swoje duchowe choroby. Szczególną rolę odgrywają w tym procesie leczenia ojcowie duchowi/starcy. Życie monastyczne stanowi przykład do naśladowania w zakresie realizacji nauki ewangelicznej. Ośrodki monastyczne na całym świecie, ale szczególnie Święta Góra Atos, są autorytetem w kwestiach wiary i moralności chrześcijańskiej. Następnie przedstawiono wybrane role pełnione przez mnichów w życiu Kościoła i społeczeństwa, historycznie i współcześnie. Z samej natury życia monastycznego wynika fakt, iż monastery są miejscem wzmożonej modlitwy i intensywnego życia liturgicznego. Mnisi modlą się za cały świat i to jest ich właściwa praca i rola.

SUMMARY

Monasticism is a non-conformist expression of striving after the maximalist realization of the Evangelical teaching and a protest against the egoistic and consumerist tendencies of the secular life. It is an unceasing pursuit of life with God and for Him based on complete self-denial and total devotion. The mission of monastics in the Church consists in sustaining in other faithful the same desire of God, in fighting for salvation and healing of their souls as well as in restoring healthy – not deformed by sin – relations with God, other people and nature.

The thesis consists of seven chapters. In the first individual figures, groups and attitudes that were, in the Old Testament, in a way heralds of the monastic ideas and of some of their expressions are discussed. Also individual men and groups of the New Testament are presented that served as models and inspiration for separate monks as well as for entire monastic communities. Equally the history of Eastern Christian monasticism is briefly described. The presentation includes the most important founders and representatives as well as main monastic centres in the territory of Byzantine Empire – Egypt, Palestine, Syria, Constantinople. Briefly Greek monasticism (particularly Mount Athos) and Russian is also mentioned to the extent to which they both influenced - and still do – the entirety of monastic life.

The second chapter concerns biblical and dogmatic basis of the Orthodox monasticism. The Orthodox understanding of the notions of the image and likeness of God in men and its implications for the monastic life, the original sin and its spiritual consequences for the whole mankind, the question of God's grace, human free will and their synergy – all essential for the orthodox asceticism are analysed here.

In the third chapter key elements of the Orthodox spirituality are mentioned. The spiritual life of a Christian is a manifestation of the action of the Holy Spirit in man's life, it is also the life in Christ. Orthodox monasticism owes its character to the Orthodox spirituality. However, it also greatly the monasticism that forms, inspires and serves as a model for the spirituality, in all its manifestations. Equally, in this chapter Easter and eschatological dimension of the spirituality as well as connected with it liturgical life, fasts and veneration of icons are presented. The question is discussed of humble love and service to one's neighbour in everyday life, resulting from the Evangelical teaching, as well as the internal freedom of the faithful – a distinctive feature of the Orthodox spirituality.

The fourth chapter is dedicated to the Orthodox asceticism and mysticism. Orthodox monasticism means ascetic life, however - in exceptional cases – also life leading to mystical visions and to the knowledge of God. Asceticism and mysticism are closely connected with each other and interdepend. Ascesis is an indispensable condition for achieving the spiritual level of mystical visions. Distinctive features of Orthodox mysticism are also presented in this chapter.

In the fifth chapter the essential elements of monastic life are analysed: renunciation to the world, virginity, obedience, corporal asceticism, prayer and services, fighting sinful passions. Special role in the prayer life of a monk, but also in his warfare against sinful thoughts (*logismoi*) and passions, plays the Jesus prayer practiced as a rule of prayer, its part, in some cases as a service. One can also pronounce the Jesus prayer at all times, unceasingly.

The sixth chapter concerns three principal forms of organization of the monastic life: eremitism, semi-eremitism and cenobitism. Coenobitic monasticism is discussed based on the rules of saints Basil the Great, Pachomius the Great, John Cassian and Theodore the Studite.

In the seventh chapter the role of monasticism in the life of the Orthodox Church is presented. Monastery is, above all, a spiritual hospital – for those who become members of the monastic community as well as for those who seek a cure for their spiritual illnesses. A particular role in the spiritual therapy is played by spiritual fathers/*starsy*. Monastic life serves as an example – for others to follow – of completion of the Evangelical teaching. Monastic centres all over the world are the authority in the matter of Christian faith and morality. According to the needs of the Church and society in various moments and situations in history and nowadays individual monks and whole monastic communities fulfilled various roles, of which the more characteristic are mentioned in this chapter. Monasteries, by their very nature, are the places of intense prayer and liturgical life. Monks pray for the entire world and that is their very work and role.

Halina Aleksyuk
(mniicha Nikolae)